

כינורות שניצלו מהשואה

Violins that Survived the Holocaust

ניסן התשע"ד • 4/2014 • 946

את מוטלה מנגן ברחוב ב-1944 הורו לו להופיע בפניהם במועדונם. מוטלה ניצל את הופעותיו כדי להבריח לשם חומרי נפץ בתוך תיק הכינור, וכך פוצץ את המבנה על יושביו. לימים נהרג במארב גרמני, וכינורו הובא לישראל על ידי משפחה של חבר, שניגן איתו במחנה הפרטיזנים של דיאדיה מישה ביערות ווהלין.

בעליו של כינור אחר שניצל מהשואה היה יהודי צרפתי שהוחזק במחנה המעצר דראנסי, ומשם נשלח ברכבת לאשווויץ. בדרך זרק את הכינור לפועלים שתיקנו את המסילה וביקש שאם לא יחיה - לפחות הכינור ימשיך לנגן. ילדיו של פועל המסילה שהחזיק בכינור הביאו אותו לבונה כינורות צרפתי.

כינורות, דוגמת זה האחרון, מצאו את דרכם אל אמנון ויינשטיין, בונה כינורות מתל-אביב, והפכו למפעל חייו. הוא תיקן והשביח אותם, והסיפורים האנושיים שמאחוריהם תועדו. הכינורות זכו לחיים חדשים בקונצרטים של מיטב הכנרים בני זמננו בישראל ובעולם, והם "מדברים" אחרי כשבעים שנים של שתיקה.

תודתנו לד"ר גילה פלם ולעשי ואמנון ויינשטיין

תיאור הבול, גיליון הבולים ומעטפת היום הראשון

בבול ובשולי גיליון הבולים נראים כינורות שניצלו מהשואה. **ברקע הבול** - שער מחנה הריכוז אושוויץ-בירקנאו ומסילות הרכבת המובילות אליו.

בשול - ציור של כליזמר מנגן בכינור.

בשולי גיליון הבולים - הגדר של אושוויץ.

במעטפת היום הראשון - תזמורת מלווה אסירים לפני הוצאתם להורג, מחנה הריכוז מאטהאוזן, אוסטריה, 30.7.1942. הצלם: פול ריקן (Paul Ricken).

תודתנו לארכיון התצלומים, ארכיון יד ושם. תצלומי כינורות בבול ובשולי גיליון הבולים: זיו שנהב.

מוזיקה הייתה תמיד חלק מחיי הקהילה היהודית בכל מקום בעולם, באירועים משפחתיים כמו חתונה ובאירועים מיוחדים בבית הכנסת. הכינור היה אהוב על יהודים עוד לפני שתי מלחמות העולם, והיה חלק מחיי התרבות של העיירה היהודית במזרח אירופה. הכלי המוביל בלהקות הכליזמרים שהופיעו באירועים היה כמעט תמיד הכינור. הכליזמר והכינור הונצחו גם ביצירות ספרותיות ואמנותיות (שלום עליכם, שאגאל) בעיקר בתחילת המאה העשרים.

הסבל היהודי בתקופת השלטון הנאצי משתקף במוזיקה של היהודים באירופה. המוזיקה נתנה ליהודים דרך לבטא צד אנושי בעולם לא אנושי, לברוח מהמציאות, לבטא את השאיפה לחופש ולמצוא נחמה ותקווה.

פעילות מוזיקלית ענפה התקיימה בגטאות - בלודז', קרקוב, ורשה, וילנה, טרזין, ואף במחנות עבודה ומחנות השמדה שהקימו הנאצים.

בנוסף לפעילות מוזיקלית מאורגנת, בוצעו שירים בגטאות ובמחנות גם על ידי התושבים עצמם. אחת האסופות שמאגדת בתוכה שירים רבים "שירים מן הגטאות והמחנות" ("לידער פון די געטאס און לאגערן"), יצאה לאור ב-1946.

השיר "אל נא תאמר - שיר הפרטיזנים" ("זאג ניט קיין מאל") הפך למעין המנון השואה בעצרות זיכרון לשואה, ותורגם לשפות אחדות. המילים לשיר זה נכתבו על ידי הפרטיזנים של גטו וילנה והותאמו למנגינה רוסית שנכתבה לפני המלחמה.

בחלק ממחנות הריכוז וההשמדה הקימו הגרמנים תזמורות של נגנים אסירים, ובהן תזמורת הנשים של אלמה רוזה (אחיניתו של גוסטב מאהלר). חלק מהתזמורות אולצו לנגן ב"קבלת הפנים" של האסירים החדשים, כליווי בצאתם של האסירים לעבודה, וכאשר הלכו לתאי הגזים. תזמורות אלו ניגנו גם להנאתם ולבידורם של החיילים והקצינים הנאצים במחנה. בבקורת זמן אחת פעלו באשווויץ שש תזמורות. כמו כן היו תזמורות קטנות גם במחנות טרלינקה, מיידנק, בליץ' וסוביבור.

בזמן מלחמת העולם השנייה החרימו הנאצים מבעליהם היהודים כינורות רבים. חלק מהכינורות נמצאו לאחר תקופת השואה, רובם שבורים והרוסים, ואלו היו כנראה מלכתחילה כינורות פשוטים. בחלק מהכינורות של היהודים הופיע סמל של מגן דוד, בדרך כלל בגב הכינור, משורטט על העץ ולעתים כפסיפס עץ או אם הפנינה.

אחד הכינורות שניצלו מהשואה נקרא "כינורו של מוטלה", נער יהודי בן 12 בשם מרדכי שליון. קצינים נאצים ששמעו

עיצוב בול וחותמת:

דוד בן-הדוד

Stamp & Cancellation Design:

David Ben-Hador

Violins that Survived the Holocaust

Music has always been a part of life in Jewish communities throughout the world, at family events such as weddings and special events in the synagogue. The violin was favored by Jews even before the two world wars and was part of the culture of every Jewish town in Eastern Europe. The violin was nearly always the lead instrument in the Klezmer bands that appeared at events. Klezmers and violins were also immortalized in works of literature and art (Shalom Aleichem and Chagall), mainly in the early 20th century.

Jewish suffering under Nazi rule was reflected in the music of European Jews from that period. Music allowed Jews to express their humanity in an inhumane world, to escape reality, to express their aspiration for freedom and find comfort and hope.

Musical activity was widespread in the ghettos – in Lodz, Krakow, Warsaw, Vilna, Terezin and even in the work camps and extermination camps created by the Nazis.

In addition to the organized musical activity, songs were also performed in the ghettos and camps by the residents themselves. One of the collections containing a number of these songs, "Songs from the Ghettos and the Camps" was published in 1946. The song "Never Say – the Partisans' Song" has become an anthem commemorating the Holocaust and is sung at Holocaust memorial ceremonies. It has been translated into several languages. The words of the song were written by partisans in the Vilna ghetto and set to a pre-war Russian melody.

The Germans established inmate orchestras in some of the concentration and extermination camps, among them the women's orchestra conducted by Alma Rosé (niece of Gustav Mahler). Some of the orchestras were forced to play when new prisoners were "welcomed" to the camp, accompany prisoners as they went off to work and on the way to the gas chambers. These orchestras also played for the enjoyment and entertainment of the Nazi soldiers and officers. At one point there were six active orchestras at Auschwitz. There were smaller orchestras in Treblinka, Majdanek, Belzec and Sobibor as well.

During World War II the Nazis confiscated many violins from their Jewish owners. Some of these violins were found after the Holocaust, mostly broken and ruined, and they were probably simple instruments to begin with. Some of the Jews' violins had Star of David symbols, usually on the back, engraved in the wood or sometimes as a mosaic made of wood or mother of pearl.

One of the violins that survived the Holocaust is called "Moteleh's Violin", owned by a 12-year old Jewish boy named Mordechai Schlein. Nazi officers who heard Moteleh playing in the street in 1944 ordered him to play for them at their club. Moteleh took advantage of his performances to smuggle explosives into the club in his violin case, later blowing up the building and those inside. He was eventually killed in a German ambush and his violin was taken to Israel by the family

חותמת אירוע להופעת הבול SPECIAL CANCELLATION

of a friend who played with him in the Diadila Misha partisan camp in the Volhynia forest.

Another violin that survived the Holocaust was owned by a French Jew who was held in the Drancy internment camp and then sent by train to Auschwitz. On the way he threw the violin to some workers who were fixing the track, saying that if he did not live, at least the violin would survive. The children of the track worker who kept the violin brought it to a French violin maker. Violins such as the latter made their way to Tel Aviv violin maker Amnon Weinstein, who made them his life's work. He repaired and restored them, and the human stories behind them were documented. These violins have been brought to life once again by being played in Israel and around the world by the finest violinists of our time. They now "speak" after nearly seventy years of silence.

With thanks to Dr. Gila Flam and Assi & Amnon Weinstein

Description of the Stamp, Stamp Sheet and First Day Cover

The stamp and sheet margins feature violins that survived the Holocaust.

The background of the stamp shows the Auschwitz-Birkenau concentration camp entrance gate and the train tracks leading up to it.

The tab features a drawing of a Klezmer playing a violin.

The sheet margins feature the Auschwitz fence.

The FDC shows an orchestra accompanying prisoners on their way to being executed in the Mauthausen concentration camp. Austria, July 30, 1942. Photo: Paul Ricken

With thanks to the Photo Archive, Yad Vashem Archives. Photos of the violins on the stamp and the sheet margins: Ziv Shenhav.

השירות הבולאי - טל: 076-8873933

שדרות ירושלים 12, תל-אביב יפו 6108101

The Israel Philatelic Service - Tel: 972-76-8873933

12 Sderot Yerushalayim, Tel-Aviv-Yafo 6108101

www.israelpost.co.il • e-mail: philserv@postil.com

הנפקה:	אפריל 2014 April	Issue:
מידת הבול (מ"מ):	40 ג / 30 ר H / W	Stamp Size (mm):
לוח:	940	Plate:
בולים בגיליון:	10	Stamps per Sheet:
שבילים בגיליון:	5	Tabs per Sheet:
שיטת הדפסה:	אופסט Offset	Method of printing:
סימון אבטחה:	מיקרוטקסט Microtext	Security mark:
דפוס:	Joh. Enschede, The Netherlands	Printer: